

ARCHEOLOGISCHE EVALUATIE VAN HET BODEMARCHIEF AAN DE BOSSTRAAT TE DILBEEK

PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

ABO Archeologische Rapporten 595

Rapport opgemaakt door: Tine Van denhaute

Derbystraat 51

9051 Gent

december 2017

Projectcode: 2017L193

Dossiernr. 23105

Ge,t

INHOUD

1	Inleiding.....	4
2	Gemotiveerd advies	5
2.1	Interpretatie en datering.....	5
2.2	Potentieel tot kennisvermeerdering	6
3	Afweging strategie.....	6
4	Programma van maatregelen.....	8
4.1	Onderzoeksvragen en doel	8
4.2	Strategie	9
4.3	Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code Goede Praktijk.....	10
4.4	Competenties uitvoerders.....	10
4.5	Risicofactoren	10
4.6	Randvoorwaarden	10
4.7	Archeologisch ensemble.....	10
5	Kwaliteitscontrole en ondertekening.....	11
6	Bibliografie.....	12

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: Proefsleuvenplan aangeduid op een orthofotomozaïek (middenschalige winteropnames, kleur, 2017) (Geopunt 2017).....	9
--	---

DEEL 3 PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

1 INLEIDING

Deze archeologienota kwam tot stand in opdracht van de opdrachtgever naar aanleiding van de geplande aanleg van een parking en belevingsweide aan de Bosstraat te Dilbeek.

De beoogde bouwwerken en bijbehorende graafwerken worden beschouwd als een ingreep in de bodem. Doordat de oppervlakte van de percelen waarop deze ingreep betrekking heeft de 3.000m² (6800m²) overschrijdt en de ingreep in de bodem de 1.000m² (2420m²) overschrijdt moet er, in het kader van het nieuwe Onroerend Erfgoeddecreet voorafgaand aan een bouwvergunning, een archeologienota worden opgemaakt om het archeologisch potentieel te evalueren (art. 5.4.1. Onroerend Erfgoeddecreet). Hierbij werd een archeologienota opgemaakt op basis van bureauonderzoek.

2 GEMOTIVEERD ADVIES

Het doel van het bureauonderzoek is inzicht te verkrijgen over de eventuele aan- of afwezigheid van archeologische erfgoedwaarden in het onderzoeksgebied en een eventuele datering, bewaringsgraad, aard en verspreiding ervan. Op basis van een confrontatie van de resultaten van het bureauonderzoek met de door de opdrachtgever geplande bodemingrepen werd volgend advies opgesteld. Het advies bepaalt welke specifieke maatregelen moeten worden getroffen. Hierbij wordt rekening gehouden met de volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek, de aanwezigheid en waardering van eventueel aanwezige archeologische sites en het potentieel tot kennisvermeerdering.

2.1 INTERPRETATIE EN DATERING

Wat onderzoeksgebied betreft, lijkt een bureauonderzoek ons niet voldoende om een uitspraak te doen over de eventuele aanwezigheid en waarde van archeologisch erfgoed op het terrein.

Op basis van landschappelijke en archeologisch/historische gegevens kan een inschatting gemaakt worden van de aard en ouderdom van eventuele archeologische vindplaatsen ter hoogte van het studiegebied.

Het studiegebied ligt ca. 500m ten zuidoosten van de dorpskern van Groot-Bijgaarden. Het gebied ligt op een lichte verhoging in het landschap, op een uitloper tussen twee heuvelruggen (cf. 3.1.2).

Bodemkundig bestaat het gebied volledig uit type Aca1. Het gaat hier om een zwak gleyige, matig droge leemgrond. Dergelijke gronden zijn goed geschikt voor landbouw. De historische kaarten bevestigen dit. Vanaf eind 18de tot in de 20ste eeuw was het studiegebied in gebruik als landbouwgrond. Midden 20ste eeuw werd de huidige parking aangelegd. De noordoostelijke hoek van het studiegebied echter bevindt zich op een perceel dat nu nog steeds in gebruik is als akker. Een klein gedeelte hiervan zal dus een nieuwe bestemming krijgen als deel van de toekomstige parking.

Midden 18de eeuw was het studiegebied nog niet in gebruik als landbouwgrond. Het domein bevindt zich op dat moment bijna geheel in het 'Denoselerenbos'. Later wordt dit bos aangeduid als 'Nieuwen Bosch' en verliest het terrein. Vanaf dit moment is het studiegebied in gebruik als landbouwgrond.

De Inventaris Onroerend Erfgoed laat zien dat zich in de dorpskern van Groot-Bijgaarden en ten noorden van het studiegebied bouwkundig erfgoed bevindt. Het gaat hier dan echter vooral om erfgoed uit de 19de eeuw en later. Uitzonderingen zijn de parochiekerk en het kasteel van Groot-Bijgaarden. Deze bevinden zich respectievelijk op ca. 300m en ca. 500m van het studiegebied.

Er bevinden zich geen meldingen in de CAI dicht bij het gebied. In de nabije omgeving zijn er meldingen voor het kasteel van Groot-Bijgaarden, de parochiekerk en twee losse vondsten bij het maken van proefsleuven. Het gaat hier dan om aardewerk uit vermoedelijk de metaaltijden en een fibula uit de midden-Romeinse tijd. Beide meldingen bevinden zich iets verder dan een halve kilometer van het studiegebied.

2.2 POTENTIEEL TOT KENNISVERMEERDERING

- 1) Uit het historische, archeologische, en landschappelijk onderzoek (hfdst.3 en 4) blijkt dat het terrein iets hoger gelegen is op een uitloper tussen twee heuvelruggen. De bodem van het terrein is zeer geschikt voor landbouw. We zien dan ook op de historische kaarten vanaf de 18de eeuw dat het terrein gebruikt werd als akkerland. Pas vanaf de 20ste eeuw komt hier verandering in. Op de oudste kaartweergave van het gebied (Villaretkaart) zien we dat het terrein bebost was, het maakte deel uit van het 'Denoselerenbos'. Behalve voor de aanleg van de huidige parking in de 20ste eeuw is het terrein onverstoord gebleven.
- 2) Het studiegebied bestaat voor het grootste deel uit een parking op straatniveau. Enkel de oostelijke zone maakt hier geen deel van uit. Deze zone is nog steeds in gebruik als akkerland. De huidige parking heeft een fundering van 20cm diep. De geplande werken zouden dieper gaan, tot -1,02m-mv. Dit omdat de nieuwe parking een halve meter onder het straatniveau zal worden aangelegd om het zicht op het verdere landschap te vrijwaren. De verstoring zal dus dieper gaan dan de huidige verstoring.
- 3) Het archeologisch potentieel is matig tot hoog op basis van een landschappelijke, historische en archeologische analyse. In de omgeving (ca. 500m) werd bij proefsleuvenonderzoek reeds eerder aardewerk uit de metaaltijden en een fibula uit de midden-Romeinse tijd gevonden. Er kan niet uitgesloten worden dat het studiegebied ook een bijdrage kan leveren tot de vermeerdering van het archeologisch kennispotentieel.

Op basis van bovenstaande argumenten wordt **verder archeologisch onderzoek geadviseerd in uitgesteld traject aangezien het terrein nog niet in eigendom is.**

2.3 AFWEGING STRATEGIE

Een grondige landschappelijke en archeologische analyse wijst uit dat er ter hoogte van het terrein sporen en/of vondsten te verwachten zijn van vanaf de prehistorie.

Rekening houdend met de aard van de te verwachten resten, wordt er geopteerd voor een prospectie met ingreep in de bodem in de vorm van proefsleuven. Op deze manier krijgen we snel een terreindekkend overzicht in de spreiding, aard, datering en bewaring van de aanwezige sporen.

Er werd hierbij niet gekozen voor landschappelijk boren noch geofysische prospectie. Deze methoden zijn weliswaar uitstekend geschikt om landschappelijke informatie te genereren maar deze informatie kon reeds afgeleid worden uit de bureaustudie. De methoden geven bovendien geen enkel inzicht in de aard en datering noch in de bewaringstoestand van de sporen.

Er werd eveneens niet gekozen voor verkennende of waarderende boringen.

Hoewel deze methoden waardevol kunnen zijn voor het lokaliseren van prehistorische sites, zijn deze methoden minder waardevol binnen een (post-)middeleeuwse context. Zo kan slechts weinig informatie verzameld voor perioden na de steentijden en kunnen er geen bodemsporen worden gedetecteerd. Aangezien deze latere periodes sterker vertegenwoordigd zijn in de regio, is het efficiënter om direct proefsleuven uit te voeren zonder een voorafgaand booronderzoek. Verkennende of waarderende boringen geven bovendien geen enkel inzicht in de aard en datering noch in de bewaringstoestand van de sporen.

Er werd ook niet gekozen voor de aanleg van profielputten of proefputten. Deze methoden zijn uitermate geschikt om een complexe verticale stratigrafie binnen stedelijke context optimaal te analyseren. Aangezien het een rurale site betreft zonder complexe verticale stratigrafie, is deze methode niet optimaal om het studiegebied te onderzoeken. Daarenboven geven proefputten een minder goed beeld in de spreiding van mogelijke archeologische resten dan proefsleuven.

3 PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

3.1 ONDERZOEKSVRAGEN EN DOEL

Het doel van dit onderzoek zal succesvol zijn bereikt als op basis van een representatieve sampling (de facto 12.5% oppervlakte) van het terrein door middel van proefsleuven voor het volledige terrein volgende onderzoeksvragen zijn beantwoord:

- Sluiten de resultaten van het bureauonderzoek aan bij de observaties van het veldwerk?
- Sluiten de resultaten van het archeologisch onderzoek in de buurt aan bij de observaties van het veldwerk?
- Welke zijn de waargenomen horizonten in de bodem, beschrijving + duiding? Komt dit overeen met de vaststellingen uit het booronderzoek?
- Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?
- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van de occupatie?
- Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettings, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten? Zo ja,
 - o Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?
 - o Wat is de omvang?
 - o Komen er oversnijdingen voor?
 - o Wat is het geschatte aantal individuen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie)?
- Is er een bodemkundige verklaring voor de partiële afwezigheid van archeologische sporen? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
- Wat is de potentiële impact van de geplande bodemingrepen op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Wat is de potentiële impact van de geplande bodemingrepen op de waardevolle prehistorische vindplaatsen?
- Voor waardevolle prehistorische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande bodemingrepen: hoe kan deze bedreiging weggenomen of verminderd worden (maatregelen behoud in situ)?
- Voor waardevolle prehistorische vindplaatsen die bedreigd kunnen worden door de geplande bodemingrepen en die niet in situ bewaard kunnen blijven:
- Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?

- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?
- Zorgen de resultaten voor een archeologische kennisvermeerdering in een voorheen beperkt archeologisch onderzochte regio?

Op basis van de antwoorden op de onderzoeksvragen zal de erkend archeoloog eventueel verder onderzoek sturen.

3.2 STRATEGIE

De sleuven worden aangelegd volgens de Code van Goede Praktijk (CGP 8.6.). De sleuf wordt aangelegd tot op het hoogst gelegen archeologisch vlak. Er zal niet dieper gegraven worden dan de geplande werken. Hierbij wordt een kraan met tandeloze kraanbak (bakbreedte 1.8m), begeleid door een erkend archeoloog. Deze zal er tevens op toezien dat aangetroffen sporen worden geregistreerd conform CGP teneinde zoveel mogelijk informatie omtrent aard en datering te extraheren. Er zal de nodige aandacht besteed worden aan het mogelijk aantreffen van steentijd materiaal (conform CGP).

De sleuf zal een breedte van 2m hebben en waar nodig aangevuld worden met kijkvensters zodat een goed overzicht verkregen wordt van eventuele aangetroffen sporen. Op die manier wordt een conventionele dekingsgraad van bereikt met ca. 10% sleuven en 2,5% kijkvensters (conform CGP).

De sporen zullen opgeschaafd worden om een duidelijk inzicht in de ruimtelijke lay-out. Vervolgens zal het grondplan worden opgemeten en later ingetekend worden in GIS. Alle aangetroffen sporen zullen genummerd, ingemeten, gecoupeerd en ingetekend worden (conform CGP).

Figuur 1: Proefsleuvenplan aangeduid op een orthofotomosaïek (middenschalige winteropnames, kleur, 2017) (Geopunt 2017).

3.3 VOORZIENE AFWIJINGEN TEN AANZIEN VAN DE CODE GOEDE PRAKTIJK

Er is geen afwijking ten aanzien van de Code Goede Praktijk voorzien.

3.4 COMPETENTIES UITVOERDERS

In het kader van het onderzoek dient het team te bestaan uit minstens 2 archeologen waarbij minstens één van de uitvoerende archeologen ten minste 220 werkdagen veldervaring heeft met meerperiodensites en beiden beschikken over minstens 20 werkdagen veldervaring wat betreft proefsleuvenonderzoek in de regio en met de specifieke bodem in het projectgebied. Gedurende het veldwerk dient een aardkundige op afroep beschikbaar te zijn op het terrein. De aardkundige moet beschikken over aantoonbare ervaring met leembodems.

3.5 TIMING EN RAMING KOSTEN

Het terreinwerk kan uitgevoerd worden in 1 dag met 2 archeologen. De rapportage duurt ongeveer 10 dagen. De geraamde kostprijs (inclusief verwerking en rapportage, exclusief natuurwetenschappelijke analyses en werfinrichting) bedraagt 4500 euro.

3.6 RISICOFACTOREN

De belangrijkste risicofactoren zijn enerzijds de fysieke veiligheid tijdens het opgraven van de zones. Hier gaat het om de technische bedreigingen door het gehanteerde materiaal (groot en klein), alsook de fysieke bedreigingen die kunnen optreden bij diepe kuilen, inkalvingen,... Een risicoanalyse opgemaakt met de aannemer en een veiligheidscoördinator proberen dergelijke dreigingen uit te sluiten door alternatieven en veiligheidsmaatregelen op te stellen.

Anderzijds kunnen ook de archeologische sporen bedreigd worden, dit in grote mate door de ligging en gebrek aan sociale controle wanneer er niet gewerkt wordt. Op dat vlak zal er voor gezorgd worden dat het een afgesloten werf is door middel van afgesloten verankerde herashekkens. Tevens zullen steeds belangrijke sporen afgedekt en onttrokken aan het oog worden, afgewerkt op de dag zelf zodat ze geen slachtoffer kunnen worden van nachtelijk vandalisme. Hierbij wordt ook het weer gemonitord en eventuele maatregelen genomen.

3.7 RANDVOORWAARDEN

Indien het (laatste) opgravingsvlak waarin eventuele sporen vervat zitten zich dieper bevindt dan de diepte van geplande verstoring, dan wordt een behoud in situ voorgesteld van deze archeologische sporen. Deze worden afgedekt en beschermd tegen degradatie. Het verdere grondverzet wordt vervolgens gedaan onder werfbegeleiding waarbij alle sporen die alsnog bedreigd worden, integraal worden geregistreerd en verzameld alsof het een archeologisch onderzoek betrof. Wanneer de situatie zich voordoet dat er een gezondheids- of veiligheidsrisico optreedt zullen eveneens de onderzoekshandelingen niet worden uitgevoerd.

3.8 ARCHEOLOGISCH ENSEMBLE

Het archeologisch ensemble bestaat uit het geheel van archeologische artefacten en onderzoeksdocumenten. Zowel het digitale als materiële ensemble zal, conform de CGP, tijdelijk bewaard worden in het depot van de afdeling archeologie van ABO nv te Gent. Na het beëindigen van de verwerking en het opleveren van de rapportering, zal het archeologisch ensemble door de erkende archeoloog worden overgedragen aan de eigenaar, het erkende onroerenderfgoeddepot of de door

de eigenaar bepaalde andere bewaarplaats (CGP 31.1). Dit zal in onderling overleg met de opdrachtgever gebeuren.

4 KWALITEITSCONTROLE EN ONDERTEKENING

Naam	Functie	Handtekening	Datum
Patrick Hambach	Director		17 december 2017
Toon Moeskops	Business Unit Manager		17 december 2017
Jan Coenaerts	Archeoloog/ Kwaliteitsverantwoordelijke		17 december 2017

5 BIBLIOGRAFIE

Geopunt Vlaanderen 2017: Basiskaarten (Luchtfoto 2015, Stratenplan) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 7 november 2017).